

Kleo Protohristova

(Bulgaria, Plovdiv University Paisii Hilendarski; Sofia University St. Kliment Ohridski)

110th Anniversary of the Birth of Professor Petar Dinekov

Abstract: The main concern of the paper is to justify the commemoration of somewhat “deficient” 110 years’ anniversary, choosing to utilize it as an occasion for further rationalization of Petar Dinekov’s heritage.

Клео Протохристова

(България, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“; Софийски университет „Св. Кл. Охридски“)

110 години от рождението на професор Петър Динеков

Когато преди едно десетилетие беше отбелязана 100-годишнината от рождението на професор Петър Динеков, тя се превърна в празник, споделен от българската академична филологическа общност. Многобройните инициативи, осъществени по нейн повод, бяха респектиращи с качеството и разнообразието си – документална изложба, дело на Кирило-Методиевия научен център при БАН, мащабен колегиум под надслова „Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, традиции, концепции“, организиран от Института за литература при БАН, сборникът „Спомени и размисли за Петър Динеков“ (Академично издателство „Проф. Марин Дринов“), публикации и публични лекции, посветени на юбилея.

Годишнината даде повод за пореден път да бъде оценено по достойнство делото на учения. Препотвърдено и доразвито беше убеждението за заслугите му като преподавател и изследовател на старата българска литература, на литературата от епохата на Възраждането и на българския фолклор; акцентирани бяха недогледани моменти от професионалните му търсения и постижения; за пореден път се пробуди удивлението, че е възможно един единствен човек да реализира толкова многобройни, респектиращо амбициозни проекти – създаването на Института по фолклор, който ръководи в продължение на десет години, както и Кирило-Методиевския научен център, на който е директор също почти пълно десетилетие; дългогодишната преподавателска работа в Софийския университет и ръководството на неговата Катедра по българска литература, но също и на Секцията по българска литература до Освобождението към Института за литература към БАН от 1948 до 1973 г.; вдъхновителството за и ангажимента (като главен редактор) към вероятно най-успешното българско академично издание – монументалната „Кирило-Методиева енциклопедия“; участието в редколегиата на авторитетни научни периодични издания като „Български фолклор“, „Старобългарска литература“, „Проблеми на българския фолклор“, „Кирило-Методиевски студии“, „Проблеми на българския фолклор“ и „Списание на БАН“. Припомнени бяха, по-скоро в режима на изброяването, и ръководните позиции на учения в редица международни и национални професионални организации, престижните академични и почетни титли, високите държавни награди. И в повечето случаи подобни рекапитулации, при цялото изобилие от съдържащите се в тях факти, завършваха с уговорката за неизчерпателност, наложена от необозримия мащаб на извършеното и постигнатото от Петър Динеков.

Освен впечатляващия си мащаб, така осъществената програма имаше и друго, далеч по-дискретно проявено достойнство – в момент на напрежения и конфликти, про-

вокирани от непосилните изпитания, пред които точно тогава беше изправена професионалната гилдия, юбилеят обедини усилията на забележително голям брой участници, които едва ли биха имали волята да работят заедно, ако го нямаше точно този повод. По убедителен и спасителен начин почитта към професор Динеков се оказа по-силна от злобите на деня и ги надмогна.

Настоящата инициатива на списание „Дзяло“ да отбележи поредната кръгла дата, свързана с Петър Динеков, е несравнимо по-скромна, а и поводът ѝ не е неоспорим – 110-годишнината изглежда някак незадължителна, недостатъчно представителна. Освен това едва преди две години се появи внушителният том *Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции* (състав. Румяна Дамянова, Елена Томова, Вихра Баева, Катя Станева, София: Институт за литература, БАН, ИК „Мултипринт“, 2018) с докладите от конференцията за 100-годишнината, който все още не е получил заслужената си критическа оценка. През времето от 2010 г. насам бяха публикувани част от дневниците на професора по начин, който основателно събуди конфликтно противоположни реакции и също се нуждае от дискусия. През 2017 г. излезе извънредно ценното, просветляващо изследване на Евелина Белчева *Златорожката връзка. Петър Динеков – Владимир Василев, два портрета в ретро от натура (73 неизвестни писма)* (Издателство: Гутенберг). Изглежда като че ли присъствието на учения в публичното ни пространство е достатъчно постоянно и устойчиво. И все пак усещането за уместност и навременност на поредния реверанс към личността и делото му не е произволно, а очевидно не е и изолирано, защото през седмиците около рождения му ден 30 (17 стар стил) октомври в периодиката се появиха ред публикации, посветени на него, а на 3 ноември в Изложбена зала „Архиви“ беше открита изложба „Архивното наследство на акад. Петър Динеков“, организирана от Кирило-Методиевския научен център при БАН и Държавна агенция „Архиви“, с куратор доц. д-р Мая Иванова, в която е включена част от личния му архив, предаден от учения на съхранение в Централния държавен архив – негови научни трудове, лични документи, кореспонденция с учени от чужбина, писма от студенти.

Ако след всичките юбилейно форматирани демонстрации на уважение и признателност към Петър Динеков все пак остава впечатлението за някаква недостатъчност, то идва от динамичните промени в битието и нагласите ни, които правят проблематична веднъж стабилизираната оценка на мястото и ролята на учения в българската академична традиция. На пръв поглед въпросът за приносите на Динеков, както собствено научни, така и организационни, за развитието на различни области от българската хуманитаристика, изглежда достатъчно изяснен. Правени са немалко задълбочени анализи върху преподавателското и изследователското му дело, извели проникновени оценки за неговите идеи и инвенции, както и за щастливо осъществената им приемственост.

И все пак, ако се опитаме да видим присъствието на Петър Динеков в ненаписаната история на българската хуманитаристика (и в частност на българската филологическа наука), ще се окаже, че е налице фигура с ясно определен актив, ситуирана в конкретни времеви и пространствени параметри, но все пак някак несъизмерена със собствения ѝ контекст. А този инерционно недосъобразяван контекст, чиято реконструкция така и не беше надеждно осъществена, е за съжаление достатъчно податлив на произволни интерпретации. Един от непренебрежимите му аспекти, установим в диахронна перспектива, е станалата вече неактуална характерна нагласа на българската университетска литературоведска филология от двайсетия век да се осъществява и самопредставя в модуса на персонализма. В светлината на синхронните успоредявания пък би следвало и е важно да се съобразят други модели на академично присъствие, различни от

този на Динеков, които са му били налични за избор, но по една или друга причина са останали пренебрегнати като възможност.

Осъзнаването на подобни недогледани моменти от миналото ще става все по-наложително с оглед на все по-настойчивата и неотложна нужда от рационализиране на днешното ни академично състояние. Разработването на така очертаната проблематика е въпрос на сериозни проучвания, които не са по-силите на отделния ентузиаст, още по-малко могат да бъдат осъществени единствено по повод на отделен, макар и представителен казус. Нека все пак споделим няколко идеи, чиито степени на хипотетичност и/или продуктивност ще трябва първа да се уточняват.

За да открият битуващите оценки за Петър Динеков истинската си стойност, е необходимо те да бъдат доосмислени в контекста на българската академична традиция, а самата тя, макар и пределно неясна и убеглива, може да бъде разпозната все пак достатъчно отчетливо в плана на биографично-психографските своеобразия на представящите я учени. Дори и най-беглото проследяване на академичната ни история дава възможност да се осъзнае, че в нея действа устойчив, макар и не универсален, механизъм на възприемане, помнене и интерпретация, в резултат на който тя е превърната освен всичко останало и в галерия от образи конструи. Подобен конструкт е и представата за българския университетски литературовед. Опитаме ли се да изведем основните идентификационни характеристики на този академичен тип, валидни за основната част от миналото столетие, ще установим, че той ни се представя с доста устойчива симптоматика. Има достатъчно основания да се мисли, че тази симптоматика е била осъзната от проявяващите я субекти (за това свидетелстват всевъзможни документални материали), но също толкова основания има да се твърди, че тя е останала недоосмислена като обект на теоретическа рефлексия. Поради тази причина своенравностите на българския професор по литература продължават и до ден днешен да бъдат просто повод за озадачена критика по конкретни поводи, без възможност да бъдат видени в перспективата на някаква по-обща картина.

Към тези симптоми може да бъде отнесен фактът, че българският университетски преподавател по литература по правило – с пренебрежимо малък брой изключения – не написва своя *opus magnum*. Неговите трудове са най-често версии на университетските му курсове, оформени като самостоятелни издания, но без да бъдат легитимирани като учебник. В останалите случаи обичайно се появяват сборници със статии или студии, които отразяват участията му в различни научни форуми или други колективни инициативи. Натрапващо се общо място в различните конкретизации на общия модел е, че българският професор по принцип не създава школа, въпреки че отговорно и загрижено, а често дори и покровителствено се отнася към непосредствените си ученици.

Друг основен компонент от симптоматиката, характерна за българската университетска филология от миналото столетие е, че тя системно реактуализира някога фасциниращата, но отдавна превърнала се в анахронизъм фигура на професора зад катедрата – конструкция, чийто „носещи елементи“, освен подразбиращата се висока образованост, са енциклопедична широта на компетентности и интереси, впечатляващи риторически умения, личностно очарование и аристократично излъчване (поради добре известни исторически и структурни своеобразия на българското общество последното е по-вероятно да бъде уподобявано, отколкото действително налично). В резултат от стабилизирването на подобна фигура се поражда и характерната ѝ митологизация, в чийто съдържателен репертоар се открояват добре изразени профетични или месианистични акценти или поне идеята за безостатъчна посветеност на делото. Колкото до самото преподаване на литература, за него се очаква да има най-вече просветителски и популяр-

ризаторски характер, да се осъществява в режим на монологизъм и да обслужва неразколебано телеологична литературноисторическа визия.

Спрямо така очертаващия се модел академичната фигура на Петър Динеков се представя едновременно като потвърждение, но същевременно (при това в по-голяма степен) и като изключение. И в неговата научна кариера осезателно, при това болезнено осъзнато от самия него, липсва големият, монографично оформен труд. Но пък като контрааргумент могат да се посочат ред негови книги с достатъчно изявено тематично единство.¹ Пак в съответствие с общото положение е и добре изразената нагласа реалната личност на Динеков да бъде измествана от конструкти с митогенен характер, която е в съответствие със задаващите парадигмата изразителни прецеденти на аналогично митопораждащо академично присъствие като тези на Иван Шишманов и Боян Пенев. Специфичен момент в оценките за него е идеята за себеотрицателна отдаденост на високата кауза.² В случая с Динеков обаче има и една характерна отлика, която се проявява в необичайно силната тенденция към интимизиране на представата за учения. Значителна част от посветените му текстове със завидна неусъмненост редуват логическа аргументация и откровено субективни, емоционално ангажирани оценки.³ Настойчивостта на интимизиращия патос не може да бъде обяснена нито с респекта към личността или общопризнатото дело на Динеков, нито с обстоятелството, че в много случаи пишещите са негови непосредствени колеги или ученици. Очевидно е, че става въпрос за необичайно своеобразие на колективно проявено отношение към академичната личност, рационализирането на което е същностен момент от цялостната оценка за нейните истински мащаби. В светлината на направеното по-горе обобщение за наличието на устойчив механизъм на възприемане, помнене и интерпретация, в българската академична история става възможно да се открие специфичността на това колективно отношение. Достатъчно е да припомним имената на други забележителни университетски литератори от предходните или от същото, а особено пък от следващите поколения, за да се убедим, че личностното форматиране на цялостната оценка никак не е задължително (още по-малко задължително е оценката да е толкова емоционално ангажирана) и че значително повече са случаите, в които даден учен бива мислен най-вече през призмата на конкретния му професионален актив.

С оглед да бъде конструирана представа за мястото на Петър Динеков в българската академична традиция е уместно да се изтъкнат още няколко от неговите водещи характеристики като учен, измежду които особено важни са ролята му на авторитет и учител, стремежът към енциклопедичност, личностният му интегритет.

¹ Убедителен аргумент в подкрепа на подобно разбиране е напр. книгата „Български фолклор“ (ч. 1, София 1959), която си е извоювала статут на основополагащ и незаобиколим източник. Вж. Холевич 2001: 17-20/Нолевич 2001: 17-20. „Възрожденски писатели“ (София 1962), макар и формално да е сборник статии и очерци, също има характер на основополагащо изследване.

² Ето един изразителен пример за подобно признание: „... Тук заслужава да си припомним *християнското разбиране за Божията предопределеност на човешкия живот и свободата на човека да избира*. А свободният избор на П. Динеков беше направен още в годините на неговата младост и същия избор той правеше ежедневно през целия си живот. Избор в полза на българското словесно изкуство през цялостния му исторически път. И по-нататък: „*Недостатъчно, слабо и неизразително е да се каже, че беше посветил живота си на българската словесност и че нейното изучаване беше смисълът на живота му. Именно тя беше неговият живот. Друг живот извън нея той нямаше и една ли би могъл да съществува в земния свят извън заниманията си с нея*. Петър Динеков не можеше да приеме и нейното изтласкване в задния двор на българското общество по критерии, които не споделяше“. Вж. Николова 2001: 13 (к.м. К. П.).

³ Показателни в това отношение са поредица заглавия на текстове, публикувани по различни юбилейни поводи: Димитрова (1980), Германов (1980), Домусчиев (1980), Сагаев (1970), Станчев (1980).

Широко споделяното убеждение, че за Петър Динеков с най-дълбоко основание може да се мисли като за Учителя, стои в донякъде двусмислено съответствие с традиционните български академични нагласи, в които приоритет се дава най-вече на собствените постижения на учения. Достатъчно силен аргумент в защита на това разбиране е признателността на огромен брой филолози, които се припознават като негови ученици. Но и самият Динеков по различни начини е допринесъл за легитимирането на този свой образ: било чрез настойчиво проявявания скептицизъм към титлата „академик“ за сметка на подчертан респект към званието „професор“; било чрез публично изповядване на убеждението, че най-важният ангажимент на учения е работата му като преподавател и, съответно, че тъкмо като преподавател е истинското му осъществяване;⁴ било споделяйки пристрастието към професията на учителя. Пак в услуга на така стабилизираната се образ е нагласата на Динеков да предоставя на учениците си максимална свобода при творческите им търсения и да проявява толерантност към идеите им, дори и когато са чужди на собствения му начин на мислене (Николова 2001: 15/Nikolova 2001: 15). Още по-съществена за мнозина се оказва способността му да бъде морална опора и стимул за по-младите.⁵

Една от най-точните формулировки за този аспект от академичната фигура на учения принадлежи на Светлозар Игов, според когото Петър Динеков е „признат за учител от следващи поколения българисти и слависти, а чрез тях и на поколения, които дори не знаят, че той им е учител“ (Игов 2010: 315/Igov 2010: 315).

В оценката за преподавателската роля на Петър Динеков е уместно да се съобразят и отделни моменти, отнасящи се до ученичеството му, до собствения му дълг към неговите учители, до почитта и любовта към тях, или съзнателният му стремеж към уподобяване на една вече ценностно откритоена житейска алтернатива. Не може пълноценно да бъде осмислено призиването на учителя Динеков, без да се идентифицират примерите, избрани за подражание, както и самият процес на посвещаване. От най-ранните му години датира пиететът към Иван Шишманов, който е негов идеал в това отношение. Както самият Динеков споделя, той изпитва към личността на Шишманов „безпределно възхищение“, примесено със съжалението, че по-късните му следовници са „все още далече от широтата на неговия поглед, от културата на неговото сърце (Стойкова, Грашева, Леков, Цанева 1983: 34/Stiykova, Grashcheva, Lekov, Tsaneva 1983: 34). През целия живот на професора фигурата на Йордан Иванов ще присъства като еталон за университетско и научно присъствие (Динеков 1938: 8; 1958: 332-248; 1972: 43-45/Dinekov 1938: 8; 1958: 332-248; 1972: 43-45). Същата съсредоточеност в идеята за мисията на преподавателя присъства и в статиите на Динеков, посветени на професор Ал. Теодоров Балан (Динеков 1959: 2; 1959: 119-126; 1954: 2-3/Dinekov 1959: 2; 1959: 119-126; 1954: 2-3). Особено интересно е, че в написаното за Балан, а и за Йордан Иванов, както и за други негови преподаватели може да се открият онези компоненти от ролята на професора-учител, които по-късно учениците на самия Динеков неизменно ще изтъкват в спомените си за своя преподавател: кръжока, екскурзиите, непринуде-

⁴ Ето един характерен пример: на въпроса „Коя е най-голямата Ви победа в науката“ Динеков отговаря: „Това, че успях да усетя способностите на цяла редица млади хора – чрез един кръжок по стара литература в университета, който водих непрекъснато в продължение на 26 години – и да ги насърча, и да им дам път. Това е най-голямата ми радост“. Вж. Кеворкян 1983: 67-74.

⁵ „Струва ми се – споделя П. Асенова – че неговото одобрение – било то спрямо нечия научна находка, нравствена постъпка или просто приятна външност – караше хората не само да се издигат в собствените си очи и да подобряват самочувствието си, но и действително да стават по-умни, по-честни, даже и по-хубави“ (Асенова 2001: 50).

ността, съчетана безконфликтно с академичния етикет (Динеков 1932: 9/Dinekov 1932: 9).

По-важна обаче с оглед на отклонението от парадигмата е ролята на Петър Динеков като създател на школа. Освен в полето на бродещите мнения, споделяни от значителен брой български литературоведи и фолклористи, разбирането, че професор Динеков е изградил собствена школа, е намерило мястото си и поредица аналитични текстове (Станева 2018/Staneva 2018). Това признание се открива в не малко публикации, посветени на личността и делото му (Стойкова, Грашева, Леков, Цанева 1983: 5/Stoykova, Grasheva, Lekov, Tsaneva 1983: 5). Със специално акцентирана категоричност то е формулирано от Св. Николова, която заявява, че

Петър Динеков е е д и н с т в е н и я т (разр. К. П.) български филолог, който остави след себе си значителна и авторитетна школа в своята област (Николова 2001: 15/Nikolova 2001: 15).

Равностойно като оценка е и написаното по въпроса от Св. Игов. Той уточнява, че Динеков е създател на школа, която макар и без формална обособеност и без някаква заявена определяща методология, присъства в няколко основни области на българската хуманитаристика: фолклористика, старобългаристика, възрожденска литература (Игов 2010: 315-316/Igov 2010: 315-316).

Изясняването на действителния мащаб на това постижение помага да се види реалната съотносимост, в която фигурата на професор Динеков – именно като преподавател – се намира спрямо родната традиция или спрямо наличните в един или друг момент модели. Вече беше изтъкната нерадостната истина, че в българската хуманитарна наука моделът учител – школа е по-скоро неосъществен и че в най-благоприятните случаи той се проявява в редуцирания вариант на двойката учител – ученик. Но дори и тази практически по-приложима формула, осъществена в отделни случаи по образцов начин (например в случая с Иван Шишманов и Михаил Арнаудов), е не толкова устойчива характеристика на българската академична култура, колкото продукт на конкретни социални и политически обстоятелства, запазили валидността си само в границите на три-четири десетилетия.

В плана на подобни съпоставки се препотвърждава разбирането, че наличието на изградена школа е впечатляващо изключение и поради това заслужава специален интерес. Още по-важно е да се осъзнае, че отвъд таланта и волята да се създадат следовници остава, по-скоро скрита, и една друга способност – да генерираш мащабни проекти ⁶, които изискват сътрудничество и работа в екип и които, дори и когато изглеждат (или дори на практика се оказват) неосъществими, успяват – заради мотивирания ги висок научен и морален етос – да привлекат необходимите ентузиасты.

По-прецизната оценка на факта, че Динеков е създал научна школа, обаче може да бъде направена единствено в перспективата на динамично променящите се през десетилетията на кариерата му обществено-политическа обстановка и, съответно, академични нрави. Защото именно в оптиката на диахронията се откроява драстичното несъответствие между университетския живот в България от периода на 30-те години, от една страна, когато младият учен изгражда себе си, с характерните за периода стремежи, динамика, отвореност към размислие и относителна оперативна свобода, и, от друга, реалностите на десетилетията, последвали радикалния политически преврат от 1944-47 г., когато бива наложен, за да се стабилизира за почти половин столетие, полюсно противоположният модел на академично битие – статичен и идеологически еднообразен,

⁶ Това своеобразие в изследователските нагласи на Динеков е много точно формулирано от Мая Иванова като „идея за хармонична научна подреденост“ (Иванова 2010: 92-93).

белязан от провинциална самодостатъчност и упорито самовъзпроизвеждане, почти напълно изолиран от каквито и да е „външни“ научни и общокултурни развития.

Единствено спрямо конкретния исторически контекст би било приемливо паралелно с адмирациите по повод създаването на научна школа от Динеков да се разсъждава и върху не съвсем безболезнения въпрос, който възниква автоматично, заговорим ли за школа – относно равностойността на учениците, относно уместността на или основанията за конкретни избори, правени от професора при едни или други обстоятелства, а дори и – защо не – за наличието на компромиси. Извън съответния контекст обаче прецизността на каквато и да е оценка би била крайно проблематична и затова е неразумно да се избързва с леки обобщения.

Друга инерционно препотвърждавана отлика на П. Динеков, която се нуждае от надеждна контекстуализация, е природата му на учен енциклопедист. Както създадените от него текстове и проекти, така и изявите му като преподавател и като личност го представят със стремежа му към цялостност и универсалност.⁷ През целия си съзнателен живот той работи паралелно в областта на фолклористиката, на старобългаристиката, на възрожденска литература, на съвременната българска литература и по-общо на българската култура, при това по начин, който дава основание за следната категорична оценка:

Никога в българската хуманитаристика не е имало, няма и едва ли ще има друг учен освен Петър Динеков, който с еднаква сигурност и вещина да може да представи българското словесно богатство, като се започне от народното творчество и неговите многопосочни връзки с литературата, премине се през делото на славянските първоучители св. св. Кирил и Методий и всички основни проблеми и достижения на българското слово през Средновековието, преходния период към новобългарската литература през XVIII в., творчеството на най-изтъкнатите възрожденски писатели (...), жанрове и центрове на литературата от XIX в., и се стигне до върховете на новата и съвременната българска литература (...). Фактически по този начин, във време, когато се пишеха дебели безлични „панорами“ на българската литература, П. Динеков постепенно в продължение на четири десетилетия изгради действителната картина на ценностите в българската литература... (Николова 2001: 14-15/Nikolova 2001: 14-15).

В многостранността на изследователските интереси, присъщи на учения, се проявява императивът на *Bildung*-а, този фундаментален принцип в проекта на Просвещението, в съответствие с който животът придобива смисъла си чрез усилията за постигане на всеобхватна, систематична, безупречно комплектувана образованост. Освен всичко друго, с което примерът на Динеков възхищава, е и безподобният му капацитет за четене – изчерпателно, навременно, емоционално, продуктивно, с неизтощима готовност за споделяне и обсъждане.

Енциклопедичната образованост на Петър Динеков, която има своите, макар и не особено многобройни, прецеденти в българската академична традиция, може да дообясни мащабността на литературно-историческата му визия, както и онази спокойна и ведра увереност, с която ученият артикулираше своите мнения и оценки за коментиранията от него факти. Тъкмо в това негово качество се открива още един важен момент от индивидуалното му своеобразие. Впечатляващият размах на професионалната му осъ-

⁷ Не случайно като характерен белег на научното творчество на П. Динеков се определят „неизменната склонност към обобщаване и осмисляне на българското литературно развитие“ и „изграждането на една адекватна цялостна представа за българското словесно изкуство в продължение на целия му исторически път“. Срв. Николова 2001: 14.

щественост се проявява в щастливо съчетание с ненакърнима вътрешна хармония, която предполага спецификите на индивидуалния му етос – толерантност, великодушие и пълно отсъствие на състезателни амбиции.⁸ На този толкова трудно постижим, възхитителен баланс между личностна целеустременост и спокойно пребиваване в света такъв, какъвто е, се дължи удивителният личностен интегритет на учения, проявяван както в плана на поведенческите и междуличностните жестове, така и в характерния му стил на писане и аргументация, на който вече е било обръщано внимание⁹, но тепърва предстои да бъде доосмислен. Написаното от Динеков може да ни припомни, че в българската академична култура е съществувала (и поради това продължава да бъде в наличност) алтернативата да утвърждаваш убежденията си, без непременно да отричаш нечий чужди разбирания; а също и да предлагаш оригинални идеи, без гръмогласни самопохвали и без необходимостта да си присвояваш правото да разполагаш с тях като със собственост и да напомняш час по час, че са твои – нагласа, която за съжаление поощрява готовността на ред адепти на същите идеи да забравят кому ги дължат.

Пак примерът на Динеков ни показва някога постигнатата, но вече позабравена мъдрост, че вместо амбицията на всяка цена да бъдеш прав и от висотата на своята правота да съдиш другите и да въдворяваш ред, по-добре е да избереш тихо и спокойно да отстояваш някаква своя смислена положителна кауза. Нещо повече, в перспективата на възможните съпоставки Динеков се представя като последния аристократ на академичната литературоведска българистика. Нека уточним – аристократ не по силата на някаква щедро поднесена от съдбата онаследеност, а в резултат на собствените му усърден труд и воля за себеосъществяване. Което е всъщност вариантът, адекватен на българските реалности, в които „родените със синя кръв“ са изключително рядка находка.

Не бива да бъде пропуснато и още нещо, което се провижда в добре известното, вече споменато предпочитание на Динеков към титлата „професор“ пред по-престижната, поне според официалната йерархия, позиция на академик. Може би е редно да се запитаме: не говори ли то за отстояване на някакво интимно изповядвано, собствено разбиране за академизъм, конкретизирано в образа на университета, при което университетът се е възприемал като по-сигурната, по-надеждно защитената територия на духовността; и не се ли крие в това предпочитание интуицията на Динеков относно някаква проблематичност и несвойственост на съвременното му научно строителство, в които вероятно е скътан зародишът на катастрофалните социално-икономически и политически напрежения в актуалния ни научен живот. На тези и други аналогични въпроси предстои да се отговори. Дори и засега обаче е достатъчно ясно, че със самото си присъствие в българската академична история Динеков е задал критерии, част от които – поради непосилността им – е било по-удобно да бъдат игнорирани. Тази пасивна съпротива е симптоматична за сегашното състояние на българското литературознание. В нея може да се намери обяснение защо академичните нрави у нас се промениха така драстично, защо високомерието и арогантността се превърнаха едва ли не в *bon ton* на литературоведското писане; как така, например, стана възможна научна кариера, в която броят на написаните книги да надхвърля този

⁸ На тази му личностна специфика обръща внимание и М. Иванова: „...една личностна черта, добавяща шрих към образа на Динеков – абсолютната липса на стремеж към съревнование“ (Иванова 2010: 99).

⁹ Срвн. напр. следния показателен пасаж от статия на Ю. Николова за „Особеностите на литературното развитие през епохата на Възраждането“: „Запазвайки личната и научната си неприкосновеност, той с почитателност се отнасяше към духовния мир на другите. Затова не желаше да натрапва утвърдени концепции, нито догматизирани изводи“ (Николова 2001: 34).

на прочетените; и как изникнаха наяве професори по литература, които не говорят свободно и един чужд език.

Ако има нещо, което би могло да внесе по-оптимистична нотка в тези доста унили размисли, това е радостната констатация, че волята да бъдат ревизирани ценностите, наложени в оборот от аксиологическата криза на българската култура, която продължава вече повече от половин столетие, при това тъкмо чрез преоценка на наследството, оставено от Динеков, се заявява от млади учени, които не само не са негови преки ученици, но дори и не са имали възможността за непосредствени впечатления от личността му. Ще спомена възхитително интелигентната, отговорно и респектиращо аналитично написана статия на Юлия Йорданова, посветена на ранната студия на Динеков „Литературни легенди“, която започва с нетърпящия готови и недомислени отговори въпрос „Кой е Петър Динеков?“ (Йорданова 2003: 122-135/Yordanova 2003: 122-135). Въпреки че остава донякъде незабелязана, тази статия обещава да предизвика поврат в разбирането за делото на Динеков. Предчувствие за положителна промяна внушава и една статия на Мая Иванова, в която авторката търси стойността и смисъла на това дело във отстъпките коловози на готовите клиширани представи (Иванова 2010: 92-93/Ivanova 2010: 92-93). И двете статии са свободни от патоса на „живи са още онези, които го познаваха“. Независими са и от рефлекс на неаргументираното превключване от обективистичен анализ към откровено субективни оценки, присъщ на голяма част от по-ранните текстове, посветени на Динеков, защото са необременени и от носталгично компенсаторните мотиви, предпоставили писането на авторите от предходните две поколения. Обнадеждаващи са споменатите факти не само защото дават шанс за ревизия на предпочетените за запомняне образи на учения, което е справедливо по отношение на самия Динеков, но също и защото една подобна ревизия би могла, поне донякъде, да ни помогне да поподредим унизителното безредие на професионалния си делник.

Когато изглежда като че ли светът се е объркал и не знаеш откъде да започнеш, едно от малкото гарантирано разумни решения е да си почистиш и подредиш къщата. Възможна полза от това усилие обещава опитът, че макар и най-вече повод за изхвърляне на непотребни вещи, разчистването винаги носи и спасителната възможност да откриеш неща, които си забравил или отдавна си смятал за безвъзвратно изгубени.

ЛИТЕРАТУРА

- Асенова 2001: *Асенова, П.* „Ден – светъл и прозрачен“. В: В памет на Петър Динеков. Традиция. Приемственост. Новаторство. София: БАН и Кирило-Методиевски център, 49-52 (Asenova 2001: *Asenova, P.* „Den – svetel i prozrachen“. In: V pamet na Petar Dinekov. Traditsia. Priemstvenost. Novatorstvo. Sofia: BAN i Kirilo-Methodievskii tsentar, 49-52).
- Германов 1980: *Германов, Г.* Забележителен учен, обаятелна личност. Акад. Петър Динеков на 70 години. – Земеделско знаме 77, № 256, 29 окт. 1980, 3 (Germanov 1980: *Germanov, G.* Zabelezhitelen uchen, obayatelna lichnost. Akad. Petar Dinekov na 70 godini. – Zemedelsko zname 77, Nr. 256, 29 okt. 1980, 3).
- Димитрова 1980: *Димитрова, Бл.* Петър Динеков – учителят и приятелят. – Пламък 24, № 101, 161-179 (Dimitrova 1980: *Dimitrova, Bl.* Petar Dinekov – uchitelyat i priyatelyat. – Plamak 24, Nr. 101, 161-179).
- Динеков 1932: *Динеков, П.* На гости в Бачковския манастир. – Литературен глас, 3 януари 1932, 9 (Dinekov 1932: *Dinekov, P.* Na gosti v Bachkovskiya manastir. – Literaturen glas, 3 yanuari 1932, 9).

- Динеков 1938: Динеков, П. Професор Йордан Иванов. 45 години служба на българската наука. – *Zora*, 6 март 1938, 8 (Dinekov 1938: *Dinekov, P. Profesor Yordan Ivanov. 45 godini sluzhba na balgarskata nauka. – Zora, 6 mart 1938, 8).*
- Динеков 1954: Динеков, П. Академик Александър Теодоров-Балан и българската литература. – Литературен фронт, 4 ноември 1954, 2-3 (Dinekov 1954: *Dinekov, P. Akademik Aleksandar Teodorov-Balan i balgarskata literatura. – Literaturen front, 4 noemvri 1954, 2-3).*
- Динеков 1958: Динеков, П. Йордан Иванов – историк на българската литература. В: *Динеков, П. Писатели и творби. София: Народна култура, 332-348* (Dinekov 1958: *Dinekov, P. Yordan Ivanov – istorik na balgarskata literatura. In: Dinekov, P. Pisатели i tvorbi. Sofia: Narodna kultura, 332-348).*
- П. Динеков 1959: Динеков, П. Именитият столетник. – Литературен фронт, 19 февруари 1959, 2 (Dinekov 1959: *Dinekov, P. Imenitiyat satoletnik. – Literaturen front, 19 fevruari 1959, 2).*
- П. Динеков 1959а: Динеков, П. Александър Теодоров-Балан. – Септември, кн. 4, 119-126 (Dinekov 1959а: *Dinekov, P. Aleksandar Teodorov-Balan. – Septemvri 4, 119-126).*
- Динеков 1972: Динеков, П. Проф. Йордан Иванов – един от първите. – Пламък, кн. 1, 43-45 (Dinekov 1972: *Dinekov, P. Prof. Yordan Ivanov – edin ot parvite. – Plamak 1, 43-45).*
- Домусчиев 1980: Домусчиев, Ив. Обаятелна личност. – Учителско дело 76, № 401, 8 (Domuschiev 1980: *Domuschiev, Iv. Obayatelna lichnost. – Uchitelsko delo 76, Nr. 401, 8).*
- Иванова 2010: Иванова, М. В хармоничния свят на науката (100 години от рождението на Петър Динеков). – *Paleobulgarica/Старобългаристика, XXXIV, кн. 3, 92-93* (Ivanova 2010: *Ivanova, M. V harmonichniya svjat na naukata (100 godini ot rozhdenieto na Petar Dinekov). – Paleobulgarica/Starobalgaristika, XXXIV, Nr. 3, 92-93).*
- Игов 2010: Игов, Св. Слово, произнесено на паметната вечер за Динеков на 16 октомври 1992 г. В: *Спомени и размисли за Петър Динеков. София: АИзд. „Проф. Марин Дринов“, 315* (Igov 2010: *Igov, Sv. Slovo, proizneseno na pametnata vecher za Dinekov na 16 oktomvri 1992 g. In: Spomeni i razmisli za Petar Dinekov. Sofia: AИzd. „Prof. Marin Drinov“, 315).*
- Йорданова 2003: Йорданова, Ю. Литературни легенди – втори стазим (текст за Петър Динеков). – Литературна мисъл LXVI, бр. 1-21, 122-135. – *Йорданова 2003: Yordanova, Yu. Literaturni legendi – vtori stazim (tekst za Petar Dinekov). – Literaturna misal XLVI, Nr. 1-2, 122-135).*
- Кеворкян 1983: Кеворкян, К. Петър Динеков. „Всеки трябва сам да си създава съдбата...“ В: *Събеседник по желание. 2. София: Народна младеж, 67-74* (Kevorkyan 1983: *Kevorkyan, K. Petar Dinekov. „Vseki tryabva sam da si sazdava sadbata...“ In: Sabesednik po zhelanie. 2. Sofia: Narodna mladezh, 67-74).*
- Николова 2001: Николова, Св. 90 години от рождението на академик Петър Динеков. В: *В памет на Петър Динеков. Традиция. Приемственост. Новаторство. София: БАН и Кирило-Методиевски център, 7-16* (Nikolova 2001: *Nikolova, Sv. 90 godini ot rozhdenieto na akademik Petar Dinekov. In: V pamet na Petar Dinekov. Traditsia. Priemstvenost. Novatorstvo. Sofia: BAN i Kirilo-Metodievski tsentar, 7-16).*
- Николова 2001: Николова, Ю. За „Особеностите на литературното развитие през епохата на Възраждането“. В: *В памет на Петър Динеков. Традиция. Приемственост. Новаторство. София: БАН и Кирило-Методиевски център, 34-39* (Nikolova 2001:

- Nikolova, Yu.* Za „Osobenostite na literaturnoto razvitie prez epohata na Vazrazhdaneto“. In: V pamet na Petar Dinekov. Traditsia. Priemstvenost. Novatorstvo. Sofia: BAN i Kirilo-Metodievski tsentar, 34-39).
- Сагаев 1970: *Сагаев, Ж.* С възхищение и обич. Академик Петър Динеков на 60 г. – Софийски университет, 19, № 4, 5 дек. 1970 г., 4 (Sagaev 1970: *Sagaev, Zh.* S vazhishtenie i obich. Akademik Petar Dinekov na 60 g. – Sofiyski universitet, 19, Nr. 4, 5. Dek. 1970 g., 4).
- Станева 2018: *Станева, К.* Как се създава школа? В: Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции (съст. Р. Дамянова, Е. Томова, В. Баева, К. Станева. София: Институт за литература, БАН, ИК „Мултипринт“ (Staneva 2018: *Staneva, K.* Kak se sazdava shkola? In: Akademik Petar Dinekov i humanitarnata nauka – idei, pozitsii, kontseptsii (sast. R. Damyanova, E. Tomova, V. Baeva, K. Staneva. Sofia: Institut za literatura, IK „Multiprint“, 88-97).
- Станчев 1980: *Станчев, Кр.* Прекрасен учен и човек. – Читалище, 110, № 9, 9-10 (Stanchev 1980: *Stanchev, Kr.* Prekrasen uchen i chovek. – Chitalishte 110, Nr. 9, 9-10).
- Стойкова, Грашева, Леков, Цанева 1983: *Стойкова, С., Л. Грашева, Д. Леков, М. Цанева.* Научното дело на акад. Петър Динеков. В: Литературознание и фолклористика. В чест на 70-годишнината на академик Петър Динеков. София: Издателство на БАН, 5-34 (Stoykova, Grasheva, Lekov, Tsaneva 1983: *Stoykova, S., L. Grasheva, D. Lekov, M. Tsaneva.* Nauchnoto delo na akad. Petar Dinekov. In: Literaturoznanie i folkloristika. V chest na 70-godishninata na akademik Petar Dinekov. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 5-34).
- Холевич 2001: *Холевич, Й.* „Учебникът“. В: В памет на Петър Динеков. Традиция. Приемственост. Новаторство. София: БАН и Кирило-Методиевски център, 17-20 (Holevich 2001: *Holevich, Y.* „Uchebnikat“. In: V pamet na Petar Dinekov. Traditsia. Priemstvenost. Novatorstvo. Sofia: BAN i Kirilo-Metodievski tsentar, 17-20).